

Sanktioner, Certifiering och CSR -

En idéanalys av Världsbankens och UNECA:s syn på
hanteringen av Kongos konfliktmineraler

Abstract

The trade in conflict minerals in eastern Congo contributes to the duration of the intrastate conflict. This essay will analyze documents of two organizations, United Nations Economic Commission for Africa and the World Bank, in relative to the question regarding trade in conflict minerals. Views of accountability and ideas of how to deal with conflict minerals differ between the organizations. The questions asked are therefore how much they differ, and what their views on accountability are. The documents will be analyzed through a critical perspective with a method of qualitative analysis of ideas. The analysis will focus on three aspects; sanctions, certification and Corporate Social Responsibility and will be exemplified by trade in eastern Congo. The critical perspective will be drawn upon theories of Kuntala Lahiri Dutt (2006) and Roland Dannreuther (2013) and exemplified in practice of a report of the non-governmental organization Global Witness. The essay finds that the World Bank and UNECA differ from Global Witness and critical theory in their views of sanctions, certification, CSR, and accountability. Although UNECA manages to combine a problem-solving theory with elements of critical theory to a greater extent than the World Bank. Another dividing line can also be seen between the views on mandatory measures in both CSR, certification and sanctions. The willingness to compromise on fundamental values is also a clear watershed as UNECA and the World Bank are more pragmatic while Global Witness values its commitment to its core values.

Nyckelord: Demokratiska Republiken Kongo, Konfliktmineraler, Världsbanken, UNECA, Idéanalys, Sanktioner, Certifieringar, CSR.

Antal ord: 7940

Innehållsförteckning

Akronymer.....	4
1. Inledning	5
2. Syfte och frågeställningar.....	6
2.1 Syfte	6
2.2 Frågeställningar.....	6
3. Teori	7
3.1 Kritisk teori.....	7
4. Metod	9
4.1 Kvalitativ idéanalys	9
4.1.1 Faktorer	9
4.1.2 Analysschema	10
4.1.3 Validitet och reliabilitet.....	10
4.2 Material	10
4.2.2 Primärmaterial.....	10
4.2.3 Sekundärmaterial.....	11
5. Resultat	12
5.1. Sanktioner	12
5.1.1. Världsbanken.....	13
5.1.2. UNECA	14
5.2. Certifiering.....	15
5.2.1. Världsbanken.....	16
5.2.2. UNECA	17
5.3. CSR.....	19
5.3.1. Världsbanken.....	20
5.3.2. UNECA	21
6. Analys.....	24
7. Slutsats	28
Referenser.....	29

Akronymer

AMC - Amalgamated Metal Corporation

CCI - Corporate Conduct Instruments

CSR - Corporate Social Responsibility

DR Kongo - Demokratiska Republiken Kongo

EU - Europeiska Unionen

FDLR - Democratic forces for the liberations of Rwanda

ICGLR -International Conference on the Great Lakes region

IR- Internationella Relationer

ISO - International Organization for Standardization

NGO - Non-Governmental Organisation

OECD - The Organization for Economic Co-operation and Development

UNDP - United Nations Development Program

UNECA - United Nations Economic Commission for Africa

UNSC - United Nations Security Council

UNSCR - United Nations Security Council Resolution

1. Inledning

År 2009 publicerade organisationen Global Witness en rapport om militariseringen av gruvor i östra Kongo. Rapporten visar att krigförande grupper i landet finansieras genom att kontrollera gruvor, upprätta illegala vägtullar in och ut från gruvområden och via utpressning mot lokala och internationella företag. De väpnade grupperna utnyttjar även ofta lokalbefolkningen som arbetskraft i gruvorna där de jobbar under riskfyllda förhållanden (Global Witness 2009:16).

Sedan Kongos avkolonisering från Belgien år 1960 har utdragna konflikter tärt på landet. Kongo beskrivs som en närapå kollapsad stat med fragil ekonomi där gruvbrytning sedan kolonialtiden räknas som en hörnsten i ekonomin och utgör en viktig exportvara. Kongos resursrikedom har på olika sätt påverkat och förlängt den inomstatliga konflikten i landet (UCDP 2018). Inledningsvis handlade striderna främst om politiska orättvisor, men har över tid övergått till att handla allt mer om kontrollen över naturresurser som exempelvis mineraler, framförallt i landets östra provinser (Nationalencyklopedin 2019a). För att få bukt med dessa problem har internationella aktörer som Världsbanken och UNECA tagit fram strategier för handeln med naturresurser från Kongo, där de uppmärksammar hur stor roll landets naturresurser och handeln med dessa spelar i att förlänga konflikten. Aktörerna ger vidare förslag på hur mineralerna och den internationella handeln bör hanteras och utformas på bästa sätt. Genom diskussioner kring detta synliggörs och diskuteras synen på vilken eller vilka aktörer som bär ansvaret för att förbättra hanteringen av konfliktmineraler i DR Kongo, vilket denna uppsats ämnar analysera.

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Med bakgrund av naturresursernas centrala roll i konflikten i DR Kongo ämnar uppsatsen analysera policier från internationella aktörer kring landets mineraler. Hur ser dessa aktörer på hantering och reglering av naturrikedomar i DR Kongo, och vad menar de bör göras? Uppsatsen kommer att utgå från tre grundpelare: sanktioner, certifieringar och CSR-arbete. Det existerar en omfattande och välgrundad litteratur om naturresurser och hur dessa kan kopplas till konflikt både generellt och specifikt i fallet DR Kongo, något denna uppsats därför inte ämnar undersöka vidare (De Soysa 2013:72–73; Deligiannis 2013:51–53). Genom att analysera internationella aktörers rapporter kring ämnet syftar uppsatsen istället till att undersöka i vilken utsträckning dessa hanterar de strukturella problem och orättvisor som präglar handeln med konfliktmineraler. Denna analys är relevant då det är av vikt att synliggöra eventuella problem och negativa maktstrukturer hos tongivande ekonomiska institutioner, eftersom deras policier när de omsätts i praktiken kan ha en betydande inverkan på människors liv och verklighet.

2.2 Frågeställningar

Utifrån ovanstående syfte ämnar denna uppsats att besvara och analysera följande frågeställningar:

Vilka likheter respektive skillnader gällande synen på hanteringen av konfliktmineraler i DR Kongo ges uttryck för i UNECA:s och Världsbankens rapporter, i förhållande till sanktioner, certifiering och CSR?

Hur ser ovanstående aktörer på ansvarsfördelningen av detta arbete?

3. Teori

3.1 Kritisk teori

För att besvara ovanstående frågeställningar tillämpas ett kritiskt perspektiv på internationella relationer och transnationell handel med naturresurser i synnerhet. Detta görs genom att ta avstamp i teoretisering av Kuntala Lahiri Dutt (2006) och Roland Dannreuther (2013), och vidare genom att exemplifiera teorin applicerad på Kongo med hjälp av en rapport från NGO:n Global Witness (se 4.2 Material). Valet av kritisk teori motiveras av att det möjliggör en djupare förståelse av de maktstrukturer som präglar internationella relationer än vad klassiska teorier som realism och liberalism gör. Detta då de klassiska perspektiven tenderar att vara ahistoriska i den mening att de ofta inte tar hänsyn till nord/syd dimensionen eller tidigare koloniala maktförhållanden i sina analyser av internationella relationer (Lahiri Dutt 2006:14–17) och riskerar därmed att osynliggöra grundorsaker och strukturella problem i dessa (Dannreuther 2013:93–94).

Kritisk teori lämpar sig därför väl för att i linje med uppgiftens syfte på djupet granska Världsbankens och UNECA:s ekonomiska grundantaganden och dess syn på handel med mineraler från DR Kongo. Att tillämpa kritisk teori möjliggör en problematisering av hur handlingar från internationella aktörer tenderar att ha ett mer kortsiktigt fokus än önskvärt, exempelvis genom att arbeta reaktivt och ytligt för att lösa problem i stater drabbade av resursorienterad konflikt istället för att upphöra eller styra om handeln (Lahiri Dutt 2006:16; Global Witness 2009:7–8). Användandet av kritisk teori förnekar inte de inomstatliga problem som finns i DR Kongo (Dannreuther 2013:91), till exempel den inomstatliga hanteringen av naturresurser i förhållande till konflikten, eller statens svaga position i de östra provinserna (Global Witness 2009:51). Kritisk teori strävar snarare efter att motverka en enkelsidig bild av problem i resurskonflikter och ansvarsfördelningen kring lösningen av dessa som endast inomstatlig (Dannreuther 2013:91).

Kritisk teori lägger också stor vikt på länken mellan naturresurser och de människorättsbrott som exempelvis våldtäkter, tortyr och barnarbete som förekommer i stor utsträckning i DR Kongo, där grundorsaken till merparten av dessa brott har sin grund i just väpnade grupperns kamp över kontroll över gruvorna (Global Witness 200:4–7). Kritisk teori menar här inte att klassiska IR-teorier på något sätt förespråkar människorättsbrott och orättvisor, men att

teorierna i större omfattning riskerar att osynliggöra dessa till följd av sina mer makt- och ekonomiskt centrerade grundantaganden (Dannreuther 2013:81–88) och stundtals ovilja att förändra dessa maktstrukturer. Ett exempel på detta är när lagar och regleringar kring resursutvinning och handel utformas med köparens intresse i centrum istället för att lokalbefolkning och deras ekonomiska verklighet tas hänsyn till, och att en förståelse för vad som är legitimt respektive illegitimt utgår från denna kunskap (Lahiri Dutt 2006:16–17).

Det bör här sägas att det internationella samfundet består av en mängd olika aktörer med varierande intentioner, och försiktighet bör därför iaktas gällande att likställa alla dessa. Det kritisk teori strävar efter är att belysa och granska den tendens som finns bland internationella aktörer att i sin mer eller mindre genuina strävan att hjälpa och bistå DR Kongo i att organisera och hantera sina naturresurser råkar bli ekonomiskt fördelaktigt för dem själva (Lahiri Dutt, 2006:15; Global Witness 2009:7–8).

Att kritisk teori kan förstås mer som ett fält av liknande teorier kan sägas vara både dess styrka och svaghet. Å ena sidan uppvisar den i någon mån en lägre grad av den tydlighet som klassiska IR-teorier innehar, men å andra sidan ligger häri också dess styrka, då teorin kritiserar dessa för att förenkla komplexa samband och processer i internationella relationer (Dannreuther 2013:91). Tillämpning av kritisk teori innebär inte heller en motsättning av alla former av internationell inblandning, stöd och reglering, utan perspektivet syftar snarare till att belysa globala maktförhållanden som kan ha en negativ inverkan för utsatt lokalbefolkning när dessa åtgärder utformas för att säkerställa att lokal förankring och långsiktighet prioriteras (Lahiri Dutt 2006:17).

4. Metod

I detta avsnitt presenteras uppsatsens val av metod och material. Avsnittet kommer motivera varför valet av dessa är lämpliga för att uppfylla uppsatsens syfte och besvara dess frågeställningar med en hög nivå av både validitet och reliabilitet.

4.1 Kvalitativ idéanalys

Uppsatsen tillämpar metoden kvalitativ idéanalys, med både beskrivande och kritiska inslag. Den beskrivande aspekten lämpar sig väl för att besvara den första frågeställningen, som strävar efter en djupare förståelse för idéerna som presenteras i det valda materialet. Med beskrivande menas här inte att återge innehållet, utan att analysera och jämföra material utifrån ett antal faktorer (se 4.1.1) för att med hjälp av dessa synliggöra nya likheter, skillnader eller skärningspunkter (Beckman 2005:48–51). Den kritiska aspekten innebär vidare försök att förklara och argumentera för huruvida de idéer som synliggjorts i de undersökta faktorerna är hållbara och rimliga utifrån en vald premiss (Beckman 2005:55, 69–70), som i detta fall är kritisk teori och den exemplifiering av denna som görs i rapporten från Global Witness (2011).

4.1.1 Faktorer

En central punkt i utformningen av uppsatsens metod är de faktorer som ska analyseras. Då metoden är kvalitativ och analysen av material sker manuellt är det av vikt att faktorerna därför formuleras och avgränsas tydligt för att undvika att förförståelse påverkar tolkningen (Boréus & Kohl 2016:59–62). Samtidigt bör faktorerna inte vara alltför dikotomiska, då alla resultat inte går att kategorisera som antingen eller. Till följd av detta kommer alternativen ‘till liten del’ och ‘till stor del’ också att användas för att möjliggöra ett nyanserat resultat (Boréus & Kohl 2016:73).

Uppsatsen kommer att analysera följande faktorer i materialet:

- Synen på sanktioner från internationella samfundet
- Synen på certifieringar av internationella aktörer/samfundet
- Synen på Corporate Social Responsibility (CSR)

4.1.2 Analysschema

För att på ett tydligt och tillförlitligt sätt tillämpa metoden kommer uppgiften att analysera ovan nämnda faktorerna utifrån nedanstående analysschema. Valet av att tillämpa detta grundar sig i en strävan efter att uppnå intersubjektivitet och replikerbarhet (Backman 2008:41). Analysschemats främsta uppgift är att förtydliga Världsbankens och UNECA:s positioner i faktorerna gentemot Global Witness ståndpunkt. Nedan illustreras hur analysschemat är utformat och kommer att tillämpas för att kategorisera resultatet.

Faktor X	Håller inte alls med	Till viss del	Till stor del	Håller med
Världsbanken				
UNECA				

4.1.3 Validitet och reliabilitet

Uppsatsens hermeneutiska natur innebär att uppsatsens resultat inte förutsättningslöst kan antas gälla för andra empiriska fall, men att uppgiftens syfte i att ge en djupare förståelse av UNECA & Världsbankens idéer kring just DR Kongo uppfylls (Nationalencyklopedin, 2019b). För att öka uppsatsens validitet och reliabilitet har frågeställningar, faktorer och analysschema medvetet utformats för att vara tydliga och transparenta (Boréus & Bergström 2016:38–41) och följa uppsatsens syfte. Validiteten stärks även genom att uppsatsen analyserar en tydlig form av idéer, nämligen konkreta handlingsföreskrifter (Bergström & Svärd, 2016:133–134) vilket minskar risken för eventuella feltolkningar av materialet. I en mer omfattande uppsats hade det varit av intresse att undersöka en större mängd material och fler faktorer. Avsaknaden av detta minskar dock inte validiteten på den aktuella analysen, eftersom den i linje med syfte och frågeställning inte utger sig för att analysera mer än vad som formulerats.

4.2 Material

4.2.2 Primärmaterial

Uppsatsens primärmaterial för analys är UNECA:s rapport “Minerals and Africa's development - The international study group report on Africa's mineral regimes” publicerad år 2011, samt Världsbankens rapport “Natural resources and violent conflicts: options and

actions” från 2003. Valet av dessa motiveras av att de publicerats av två inflytelserika internationella organisationer som arbetar med att främja ekonomisk utveckling samt berör ämnet konfliktmineraler i bland annat Kongo (UNECA, 2013; Världsbanken, 2003). Denna motivering utesluter dock inte att andra, liknande organisationers rapporter också varit av intresse att analysera för uppsatsens syfte, men som nämnts ovan begränsas detta av uppsatsens begränsade omfång. Vidare görs analysen med en medvetenhet om skillnaden mellan rapporternas utgivningsår, där behovet kan finnas av upprepade undersökningar vid tillfälle av att organisationerna reviderar sina ståndpunkter i form av nytt material.

4.2.3 Sekundärmaterial

Övrigt material består av exempelvis rapporten “Faced with at gun, what can you do? War and the militarization of mining in Eastern Congo” publicerad 2009 av NGO:n Global Witness (Global Witness 2017), som används för att exemplifiera uppsatsens teori applicerat på Kongo som empiriskt fall. Den tjänar sitt syfte väl, både eftersom den på ett tydligt sätt formulerar den kritiska teorins argument som konkreta förslag för DR Kongo, men också för att den behandlar samma faktorer som primärmaterialet analyserar vilket gör att dessa kan jämföras med varandra.

5. Resultat

I följande text kommer resultatet från UNECA:s och Världsbankens rapporter att presenteras. Resultatet är uppdelat utifrån tidigare nämnda faktorer: sanktioner, certifiering och CSR.

5.1. Sanktioner

Global Witness är för sanktioner, men främst riktade mot företag och individer och inte mot stater. De tar i sin rapport upp att västländer har investerat stora summor i Kongo för att främja samhällsutvecklingen och hämma konflikten. Våldet i de östra provinserna har dock försvårat arbetet och mycket av den hjälp som investerats har enligt Global Witness inte varit effektiv då den inte tacklar grundorsakerna till konflikten; naturresurserna (Global Witness 2009:78). I och med att konflikten är ett av de största hindren för utveckling menar Global Witness att genom att fokusera på naturresurserna bryts de stridandes finansiering och därmed minskar möjligheterna för fortsatt stridande (*Ibid.*). Ett sätt att bryta finansieringen kan då vara via sanktioner. Global Witness lägger stor vikt vid att sanktioner i så liten grad som möjligt ska påverka civilbefolkningen, exempelvis menar de att så kallade blanket-sanctions mot hela handelssektioner främst påverkar mindre gruvor och de människor som försörjer sig via dessa, och inte de väpnade grupperna. Sanktioner är i sig ett brett begrepp där Global Witness främst skiljer på sanktioner mellan företag, stater och individer men går inte in på hur de tekniskt genomförs i praktiken (Global Witness 2009:14). Fokus ligger ofta på värdefrågor, som rättvisa eller jämställdhet, och inte på den tekniska genomförbarheten.

Global Witness argumenterar för att sanktioner mot individer och företag i linje med UNSCR 1857 är en effektiv strategi för att bryta finansieringen för stridande grupper (Global Witness 2009:78). För att sanktioner ska genomföras menar Global Witness att stater har ett stort ansvar att namnge företag och individer som misstänks handla med konfliktmineraler så att UN Security Council Sanction Committee kan registrera dessa (*ibid.*). Handeln med konfliktmineraler kan ske direkt via gruvorna men oftast köps mineraler in från så kallade *comptoirs*. *Comptoirs* är handlare som tar in mineraler från flera olika gruvor och säljer dessa vidare. Många av dessa är licensierade handlare och möter den internationella standarder för en certifierad återförsäljare. Global Witness menar dock att många av gruvorna som säljer till *comptoirs* har kopplingar till stridande parter, som exempelvis FDLR, vilket gör att handlarna agerar som en sorts mineral-tvättning för att få illegala mineraler in på marknaden (Global

Witness 2009:7). Exempelvis rekommenderar Global Witness att företag inom AMC Group som är baserade i Storbritannien ska läggas till på FN:s sanktionslista av Storbritannien. Detta efter att det framkommit att företag inom gruppen handlat med *comptoirs* i östra Kongo som har kopplingar till FDLR (Global Witness 2009:62). Global Witness efterfrågar även en tätare uppföljning från UNSC kring implementeringen av resolutioner som rör Kongo, exempelvis UNSCR 1857, från medlemsländerna (Global Witness 2009:12).

5.1.1. Världsbanken

Världsbanken är för sanktioner men ser också att viss problematik kan uppkomma i samband med dessa. Vikt läggs vid att staten har den avgörande rollen vid implementering av sanktioner och att internationella medel, såsom sanktioner, förlitar sig på politisk konsensus och institutioner för att implementera dessa (Le Billion 2003:224). Världsbanken menar även att sanktioner mot en stat som helhet kan vara problematiskt då naturresurser ofta innebär en stor inkomst för landet. Samtidigt är kombinationen av resursrikedom och korruption problematisk då risken finns att ledare inte rapporterar in korrekta siffror från handeln med resurserna utan undangömma delar till följd av mutor. Världsbanken menar då att sanktioner inte bör riktas mot landet som helhet då naturresurserna innebär en legal inkomställa utan istället bör fokus vara på krav om arbete för ökad transparens (Crossin, Hayman & Taylor 2003:97).

Världsbanken menar även att sanktioner kan vara ett användbart verktyg för att bekämpa korruption. Där ledare och politiker är korrupta till den grad att information om deras handlingar och påtryckningar utifrån inte fungerar har det internationella samfundet en skyldighet att agera. När en ledare eller politiker nästintill står över nationell lag menar Världsbanken att smarta sanktioner riktade mot den enskilde individen kan hjälpa, och samtidigt inte skada exempelvis civilbefolkningen, då de är riktade mot enbart en person (Bannon & Collier 2003:15).

Vidare menar Världsbanken att sanktioner förhindrar tillgången till marknader, framförallt mer utvecklade marknader i väst som generellt också erbjuder den mest stabila efterfrågan. I bästa fall kan sanktioner mot ett land, där det finns konsensus i det internationella samfundet att de är legitima, få effektiv effekt och påverka samhället så att det politiska stödet för konflikten minskar (Winer & Roule 2003:173). Genom sanktionerna blir det även svårare för

parter att sälja illegalt brutna mineraler vilket gör att finansieringen för stridande grupper kan påverkas. Men Världsbanken belyser även att sanktioner inte kan förändra mer än vad den politiska viljan möjliggör, och lyfter att faktorer som korruption, smuggling, kriminella nätverk och företag som är villiga att bortse från sanktionerna undergräver dess effekt. Blir civilbefolkningen drabbad av sanktionerna utan att förändring av grundproblemen sker finns även risken att civilbefolkningen sätter sig emot sanktionerna istället för det de syftar till att förändra, exempelvis konflikten (*Ibid.*).

5.1.2. UNECA

UNECA menar att stater har ett stort ansvar vid både utformning och implementering av sanktioner. De belyser även att stater måste ta ansvar för att certifiera mindre gruvor i sitt land så att embargo och sanktioner slår mot rebellgrupper och inte mot småskalig gruvdrift (UNECA 2011:74). UNECA menar att bilden av småskalig gruvbrytning länge målats upp som negativ då dessa gruvor i vissa fall är lättare för rebeller att ta kontroll över än större, etablerade gruvor. Detta leder i sin tur att sanktioner ofta utformas för att gynna större gruvor medan mindre, ocertifierade gruvor drabbas. Embargo och sanktioner införs för att hindra rebellgrupperna att tjäna på gruvdrift i stort men mindre gruvor har ofta svårare att certifiera sin verksamhet än vad de större har, vilket gör att embargo och sanktioner slår hårdare mot dessa och därmed även mot de allra fattigaste. Bara i DR Kongo beräknas 150 000 - 200 000 personer försörja sig på småskalig gruvdrift och många har inte tillgång till alternativa sätt att försörja sig på (UNECA 2011:74–75).

UNECA är även kritiska mot den sanktionsvänliga linje som Världsbanken förespråkar då det belönar de som redan sköter sig och inte alltid nödvändigtvis straffar de som inte sköter sig. En alternativ linje skulle kunna vara att istället fokusera på utveckling och inte på straff. UNECA har även tagit fram *The African Mining Vision* som vars mål är “A well-governed mining sector contributing to an industrializing Africa” (UNECA 2011:129). I *The African Mining Vision* efterfrågar UNECA ett ökat fokus på utvecklingen av mineralsektorn och ökat samarbete mellan närliggande sektorer. Genom att fokusera på en lokalt förankrad utveckling av starka institutioner kan staten få ökad kapacitet att hantera frågor som konfliktmineraler (*Ibid.*).

Sanktioner	Håller inte alls med	Till viss del	Till stor del	Håller med
Världsbanken		X		
UNECA			X	

5.2. Certifiering

Global Witness argumenterar alltigenom för att kontroll över *hela* produktionskedjan, från gruvdriften till slutprodukt är viktig, och måste gälla såväl utländska som nationella och statliga gruvföretag (Global Witness 2009:9–14, 86). De menar att certifieringar är en i grunden bra idé för att på lång sikt uppnå kontroll, men påpekar samtidigt att de fungerar bara om samtliga aktörer i kedjan lägger vikt vid dem (Global Witness 2009:77). Vidare anser de att det råder brist på denna politiska vilja från internationella aktörer och Global Witness menar därför att nya och mer ambitiösa certifieringssystem inte skulle få någon större genomslagskraft och betydelse. Resurser bör i nuläget inte läggas på att skapa fler och bättre certifieringssystem på bekostnad av mer akut arbete kring exempelvis de människorättsbrott som sker i landet (Global Witness 2009:77; 86), detta även om man också anser att det råder allvarlig brist på samsyn och enhetlighet gällande certifiering av mineraler från DR Kongo (Global Witness 2009:84–85, 88).

Kort sagt menar Global Witness att ingen internationell aktör kan stoppa varken människorättsproblem eller konflikten i stort genom skapandet av fler certifieringar och tekniska lösningar rörande mineralhandeln. Detta exemplifieras i rapporten genom redan nu tillämpade certifieringssystem, däribland Lusaka Protocol, framtagna av International Conference on the Great Lakes region (ICGLR) som Global Witness (2009:85) menar inte fått tillräcklig effekt eftersom det inte lyfter konfliktraspekten av mineralhandeln i östra DR Kongo. En av de mest allvarliga bristerna med dagens certifieringar anses vara att ursprungsspårningen av mineraler ofta upphör vid *comptoirs* och inte täcker steget från gruvdrift till att *comptoirs* köper mineralerna. *Comptoirs* ses som legitima och är licensierade, men handlar i stor utsträckning de mineraler de sedan säljer vidare från stridande parter i konflikten (Global Witness 2009: 55), vilket passerar obemärkt hos certifieringssystem idag.

Global Witness menar dessutom att det kan vara svårt att lägga skulden och eventuella straff där det hör hemma med hjälp av certifieringar (Global Witness 2009:55–56). Detta beror på att certifieringar såsom de ofta är utformade riskerar att på kort sikt rubba hela den lokala (ibland informella) ekonomin då lokala gruvarbetare i framförallt östra DR Kongo ofta inte har något alternativ än att sälja dagens skörd av mineraler till *comptoirs* för att i princip överleva dagen (Global Witness 2009:5). Det skulle naturligtvis vara positivt att på lång sikt lyckas kontrollera även detta, men de akuta problem det skulle riskera att innebära för lokalbefolkningen gör frågan komplex i Global Witness mening (2009:5). Certifieringar riskerar dessutom att befästa uppfattningen av att stora, multinationella gruvbolag är de enda legitima aktörerna då de har råd att bli certifierade, även om de ofta påstår motsatsen (Global Witness 2009:59, 63). Detta riskerar vidare att ske på bekostnad av småskalig gruvdrift där ett lokalt ägandeskap av både mineraler och ekonomi främjas (Lahiri Dutt 2006:16).

5.2.1. Världsbanken

Världsbankens grundinställning till certifiering är positiv, och de utgår från att certifiering är ett viktigt verktyg för att hindra problem kring mineralutvinning och mineralhandel i konflikttrubbade länder som DR Kongo (Winer & Roule 2003:195–200). De diskuterar många svårigheter med att utforma och implementera certifieringar, exempelvis omfattande smuggling till närliggande stater (Winer & Roule 2003:163), en lång och invecklad produktionskedja av mineraler som coltan som förekommer i stor mängd i DR Kongo (Crossin, Hayman & Taylor 2003:134–135). De belyser även problemet med korruption och menar att ”certifieringar är bara så starka som den svagaste länken i produktionskedjan” (Winer & Roule, 2003, 177–179, *egen översättning*). Världsbanken diskuterar inte problematiken kring *comptoirs* som Global Witness gör i förhållande till spårbarheten av mineralerna. Tonvikten av förklaringen till dessa problem formuleras istället ofta i termer av att vara tekniska svårigheter i utformningen av certifieringar, och varför dessa problem uppstår och vems ansvar detta är behandlas inte lika ingående, även om också de nämner att svaga stater och brist på kompetens har en negativ inverkan (Winer & Roule 2003:179). Världsbanken förespråkar en centraliserad process för att undvika fusk på lokal nivå (Crossin, Hayman & Taylor, 2003:111, 114–115) och förespråkar att ta hjälp av ny teknik (digitalisera), för att öka certifieringarnas reliabilitet (Crossin, Hayman & Taylor 2003:119). Nationella och regionala initiativ förespråkas även eftersom de besitter starkare jurisdiktion än globala sådana (Le Billion 2003:224). Världsbanken verkar här öppna för att lägga mer resurser på att

förbättra certifieringar, och eventuellt också utforma nya sådana. Världsbanken anser att ansvaret för utförandet av processen bör hanteras av en tredje part som säkerställer kvaliteten (Crossin, Hayman & Taylor 2003:117–118). Det argumenteras för att det är ett problem att vinstberoende aktörer själva ska ansvara över certifiering av sin egna verksamhet och granska sig själva (Le Billion 2003:275). Samtidigt menar Världsbanken att det är väldigt viktigt att företag tjänar på certifieringsarbete så att de har större incitament att själva kontrollera mineralerna och dess produktionskedja (Crossin, Hayman & Taylor 2003:138).

Världsbanken ser certifieringar av mineraler som positivt så länge dessa inte inverkar negativt på handeln med dessa. De gör en klassificering av bra och dåliga certifieringar, där de förstnämnda är frivilliga och de senare är tvingande och diskriminerande då de begränsar tillgången till marknaden (Le Billion, 2003, 243–244). Samtidigt erkänner de problematiken som finns i DR Kongo, särskilt landets östra provinser, där den svaga staten gjort det svårt att införa några tvingade verktyg och regleringar (certifieringar) kring mineralhandel vilket gör att handeln med konfliktmineraler inte är reglerad (Winer & Roule 2003:200–203). Det ska här sägas att världsbanken föreslår en rad andra skarpa verktyg för att spåra handeln med mineraler (Winer & Roule, 2003), men de anser alltså inte att certifieringar bör hamna under paraplyet av tvingande åtgärder. Dock uppmärksammar de i positiva ordalag att NGO:s som exempelvis Global Witness varit pådrivande i att höja ambitionsnivån i arbetet med att spåra mineraler (Le Billion 2003:220). Sammanfattningsvis ser Världsbanken positivt på att vidareutveckla frivilliga certifieringar. Tonvikt läggs på hur dessa ska utformas och verka i samklang med marknaden, företagen och i viss mån också den Kongolesiska staten.

5.2.2. UNECA

UNECA lyfter inledningsvis att den förenklade bilden av den afrikanska kontinenten som ‘en leverantör av billiga råvaror’ inte får cementeras genom att enbart koppla naturresursproblem till inomstatliga problem (UNECA 2011:138). De menar att “lagstiftning och avtal såväl som liknande instrument för att styra mineralhandeln har ofta uttryckt antingen kortsiktiga lösningar på akuta problem eller haft ett genomgående fokus på fortsatt utvinning och export av råvaror” (UNECA 2011:154, *egen översättning*). De menar att problematiken kring handeln med konfliktmineraler är mer komplext än så och därför krävs internationellt samarbete och breda lösningar, bland annat certifieringar.

Vidare menar de att staten såväl som internationella aktörer och företag har en viktig roll och innehar en maktposition att utforma och framförallt följa dessa rekommendationer och regleringar (UNECA 2011:153–154). Just bredden är viktig eftersom att i en kontext med en svag stat och mycket naturresurser som DR Kongo, ofta tenderar att locka till sig gruvföretag med “higher risk tolerance and lower reputation” vilket utöver att bidra till konflikten genom själva mineralutvinningen samtidigt förvärrar situationen för exempelvis mänskliga rättigheter och miljö (UNECA 2011:50). Det är därför viktigt att reglera dessa, och certifiering av mineraler kan därför få positiva konsekvenser på flera områden.

UNECA lyfter International Conference on Great Lakes Region och organisationens certifieringssystem Lusaka Protokoll. Protokoll innehåller policies om spårning och certifieringar av mineraler som är legalt bindande för de elva medlemsstaterna, alla från Sub-Sahara (UNECA 2011:73). UNECA menar att Lusaka Protokoll är ett bra exempel på hur certifieringar kan inkludera breda aspekter som governance och mänskliga rättigheter, inte bara att naturresursen i fråga inte kommer från ett område med fullskaligt krig (UNECA 2011:58). Detta anser UNECA vara viktigt, och poängterar att med makten att utforma certifieringar kommer också ett ansvar att dessa anpassas till lokal kontext för att faktiskt fungera på ett bra och effektivt sätt i praktiken (UNECA 2011:153–154). De lyfter bland annat att certifieringar inte får förstöra försörjningsmöjligheterna för de 150 000–200 000 människor som arbetar med småskalig gruvdrift i DR Kongo. Vissa framsteg kring utformningar görs här av USA och EU, även om de är långt ifrån perfekta (UNECA 2011:74).

För att främja en viss flexibilitet och lokal anpassning förespråkar UNECA spårning och certifiering av mineraler före hårdare aktioner som förbud (UNECA 2011:79). De lyfter samtidigt FN-riktlinjer för gruvdrift, men visar också på att dessa inte följs i tillräckligt stor utsträckning av företag och stater på grund av brist på politisk vilja (UNECA 2011:65). En möjlig lösning till detta som diskuteras av UNECA är att öka certifieringars styrka genom att säkerhetsrådsresolutioner tar upp dem och därmed tvingar alla FN-medlemmar att följa dessa (UNECA 2011:58), då de hamnar under folkrätten. UNECA (2011:84–85) menar vidare att certifiering av mineraler inte är den enda vägen att gå, utan de lägger också stort fokus på att diskutera CSR vilket presenteras nedan. Sammanfattningsvis menar UNECA att certifiering är positivt om dessa är breda i omfattning och tar lokala förhållanden i beaktande men ändå efterlevs av samtliga berörda aktörer, vilket visat sig inte vara helt lätt. Därför

föreslår de att frågan ska regleras på global nivå med hjälp av FN. Regionala initiativ med hög ambitionsnivå och effektivitet förespråkas också.

Certifiering	Håller inte alls med	Till viss del	Till stor del	Håller med
Världsbanken		X		
UNECA			X	

5.3. CSR

Global Witness ställer sig kritiska till att företag inte gör mer eller engagerar sig mer i frågan om mineraler som bidragande faktor till konflikt. Exempelvis menar organisationen att det inte räcker att handla med certifierade handlare då dessa ofta köpt in mineraler som är producerade av, eller på annat sätt gynnar, stridande parter. Många företag menar att det är kostsamt eller opraktiskt att spåra varje steg i försörjningskedjan då det finns otaliga mindre handlare som säljer till de större, licenserade handlarna. Utan mål om att kunna spåra mineraler från gruva till sålt gods på den internationella marknaden menar Global Witness att företag riskerar att förlänga eller spä på konflikten i Kongo samt bidra till kränkningar av de mänskliga rättigheterna (Global Witness 2009:63).

Global Witness visar tydligt på hur få företag knutna till gruvbranschen som har en strategi för att hantera konfliktdimensionen kring mineraler från framförallt östra DR Kongo. I en undersökning genomförd av Global Witness år 2008–2009 av över 200 företag knutna till området genom handel eller utvinning var det få som hade konkreta strategier för att undvika handel med konfliktmineraler. Vissa nämnde att de hade långsiktiga ambitioner om att införa policies i frågan medan andra påstod sig enbart arbeta med legala eller certifierade handlare för att motverka att bidra till konflikten (Global Witness 2009:62). Många av svaren från företag som Global Witness kontaktat menar de var ospecificerade då de främst refererade till övergripande Social Corporate Responsibility-standarder och saknade specifika strategier för att identifiera det exakta ursprunget av sina varor.

Global Witness menar att ansvaret för att kunna spåra varor ligger hos företagen och inte *comptoirs* eller den kongolesiska regeringen. Det är företagen som måste ta det ansvaret och ställa krav samt ta ansvar för handel i konfliktområden som östra Kongo (Global Witness 2009:64). Flera större företag menade att de tar ansvar för mineralerna de köper från Kongo i och med att de är anslutna till International Tin Research Institute och dess avtal ”Artisanal and Small Scale Mining”. Global Witness menar dock att detta avtal inte täcker konfliktdimensionen i Kongo och därför inte är tillräckligt ambitiös för att stoppa finansieringen av väpnade grupper (Global Witness 2009:65). Samtidigt som Global Witness lägger stor press på företag menar de att det inte enbart går att förlita sig på frivilliga riktlinjer som företag sätter upp. Global Witness argumenterar även för legala mekanismer som exempelvis sanktioner för att tvinga fram förändring hos företag som exempelvis kränker mänskliga rättigheter. Företag ska ta ett stort ansvar, men om de väljer att inte göra det måste det finnas andra mekanismer för att säkerställa en etiskt hållbar handel (Global Witness 2009:68).

5.3.1. Världsbanken

Världsbanken uppvisar i sin rapport en medvetenhet om de problem stora, internationella mineral- och gruvföretag kan skapa, förstärka och förlänga i redan konfliktdrabbade och/eller svaga stater som DR Kongo (Le Billion 2003:256). Världsbanken ger vidare förslag på arbete med att utforma riktlinjer för företagsansvar i dessa kontexter och använder för detta begreppet Corporate Conduct Instruments (CCI) (Le Billion 2003:256). Med detta menas att det inte bara är företag själva som kan utforma CSR-policier, utan att dessa instrument också kan utformas på global nivå av exempelvis FN och dem själva (Le Billion 2003:264–265).

De diskuterar även flertalet CSR-initiativ såsom Global Mining Initiative, UN Global Compact och OECD:s riktlinjer, där den sista kritiserar för att den inte är globalt täckande (Le Billion 2003:263). Problemet med detta anses vara att i många stater är inte kraven på transparens och företagsansvar lika högt och följaktligen finns det alltid någon aktör som kan tänka sig att investera eller bli en safe haven för oetiska företag i gruvbranschen (Le Billion 2003:275), vilket inverkar negativt på effektiviteten hos CSR-initiativ globalt sett (Swanson, Oldgard & Lunde 2003:76). De tar till exempel upp en FN-panel som rapporterat om hur inte mindre än 85 gruvbolag i Kongo brutit mot OECD:s riktlinjer men att detta sedan knappt fått några konsekvenser varken på FN-nivå eller i företagens hemstater (Le Billion 2003:263). Det

har också förekommit intressekonflikter när CSR-policies ska utformas av företag och organisationer, vilket riskerar att underminera arbetet (Le Billion 2003:275).

Världsbanken utvecklar dock inte på djupet vidare hur arbetet med att höja ambitionsnivån och den politiska viljan på global nivå ska gå till (Le Billion 2003:266), trots att de i andra formuleringar visar på en hög ambitionsnivå för CSR. De menar till exempel att CSR bör finnas i alla steg i produktionskedjan och inte bara gälla själva gruvbolaget utan hela produktionskedjan till slutkonsumenten. Även börserna och eventuella pensionsfonder och liknande där gruvföretag kan ingå bör arbeta med CSR på ett transparent och informativt sätt för att undvika kryphål för företagen (Le Billion 2003:264–265; 276), men utvecklar inte hur höjningen av den politiska viljan ska gå till. De kommer här in på en diskussion huruvida CSR ska vara frivilligt eller obligatoriskt, och konstaterar att det mesta som skett hittills varit frivilligt från företag, vilket de menar inte är tillräckligt, men att det som görs är bra (Le Billion 2003:257–258). Risken med frivillighet är enligt Världsbanken är att CSR blir ett enkelt alternativ till en ordentlig, internationell lagstiftning på området (Le Billion 2003:262).

Media lyfts fram som en katalysator för CSR, där avslöjanden om arbetsförhållanden i Kongo lett till att några av världens största inköpare av coltan slutat handla därifrån i linje med sina CSR-riktlinjer, ett av de framsteg som nämnts i föregående stycke (Le Billion 2003:267). Även NGO:s som Global Witness ses som föregångare i att sätta press på företag och stater i frågan i och med att de är fristående organisationer. Samtidigt menar Världsbanken att det kan vara problematiskt att NGO:s erhåller en så pass stor makt i utformningen av CSR och dess standarder. Mycket av kritiken kommer från att Världsbanken menar att det ofta är västerländska NGO:s som bevakar västerländska företags verksamheter i utvecklingsländer från ett kortsiktigt perspektiv, och där presenterar förenklade lösningar (Le Billion 2003:271). Världsbanken landar i slutsatsen att flera aktörer måste hjälpas åt att utforma CSR (Le Billion 2003:271) samt att arbetet ska mätas och följas upp enligt tydliga faktorer (Le Billion 2003:257).

5.3.2. UNECA

UNECA belyser först och främst att det inte finns någon enkel eller allmänt accepterad definition för vad CSR innebär (UNECA 2011:81–82). Det är ett komplext begrepp, vilket speglas i den mängd policys och ramverk som finns kring ämnet, speciellt kopplat till handel

med naturresurser. Aktörerna på området är allt från UNDP och OECD, flertalet olika transnationella råd och kommittéer samt att många företag själva publicerar årliga CSR-rapporter (UNECA 2011:83–84). Företag har allt mer börjat inse den ekonomiska vinsten och fördelarna med att arbeta med CSR, vilket ses som positivt av UNECA (2011:86). UNECA diskuterar också hur enhetlighet på CSR-området ska skapas och om CSR-arbete därför ska vara obligatoriskt och mer strängt reglerat för att få önskvärd effekt, eller frivilligt arbete som ett tillägg till tvingande sanktioner och certifiering. De landar i att en kombination är bäst (UNECA 2011:87).

En diskussion förs om hur förslag på att införa hårdare standarder för hur internationella företag får bedriva gruvdrift i utvecklingsländer har mötts med motstånd. UNECA synliggör här hur kritiker till dessa förslag argumenterat för att detta skulle inkräkta på staters suveränitet och att de borde agera fritt (UNECA 2011:85), och här visas en medvetenhet om den politiska verklighet och den ovilja som råder. Likt Världsbanken (2003) är de inne på att indikatorer och måttstockar på CSR och dess effekter för samhällen behövs vilket visat sig vara svårt att utforma. Försök till standardiseringar görs dock, exempelvis ISO 26000 Standard on Social Responsibility (UNECA 2011:64).

Att utforma mer standardiserade indikatorer och CSR-regler menar UNECA skulle minska problematiken med att CSR-begreppet är så brett. Idag menar UNECA att det finns en risk att företag gör en selektiv tolkning av begreppet och utifrån det bara arbetar med för dem relativt enkla hållbarhetsfrågor på bekostnad av mer komplexa hållbarhetsutmaningar. Tyngdpunkt kan exempelvis ligga på miljö på bekostnad av den sociala aspekten eller vice versa beroende på kontext vilket resulterar i att CSR-arbetet blir kortsiktigt och ytligt, vilket inte är tanken med den omfattande betydelsen av begreppet (UNECA 2011:88). Exempelvis kan en CSR-policy besluta att avbryta handel med *comptoirs* i DR Kongo vilket är bra på ett sätt eftersom de är att se som illegitima, men en följd blir då att lokala gruvarbetare riskerar att förlora sin försörjningsmöjlighet. Väl utformat CSR-arbete ska fungera som ett välavvägt skyddsnät i denna övergångsfas, vilket UNECA är medvetna om inte är helt enkelt.

UNECA påpekar att alla steg i rätt riktning mot mer ansvarstagande och hållbarhet naturligtvis är positiva, men att eftersom företag i gruvbranschen ofta opererar i utvecklings- och konfliktländer samt svaga stater som DR Kongo är det extra viktigt att sträva efter en hög nivå av hållbarhetsarbete i dessa redan känsliga situationer (UNECA 2011:82), standarden får

inte sänkas. UNECA lyfter dock också en risk med att CSR-arbete blir för omfattande och tar över statens roll i att till exempel bygga skolor, sjukhus och andra samhällsfunktioner, vilket inte anses vara en hållbar samhällsutveckling. Väl utfört CSR-arbete ska därför vara inlyssnande och ske i dialog med staten (UNECA 2011:88) och lokala aktörer för att uppnå rättvisa (UNECA 2011:86), vilket visar på komplexiteten i CSR-arbete.

Sammanfattningsvis är UNECA väl medvetna om att risken att företags CSR-arbete till följd av brist på vilja och misstolkningar av begreppet inte blir så omfattande som önskvärt, trots att det blivit allt mer lukrativt att arbeta med CSR. UNECA vill vidare se en utveckling av tydligare riktlinjer och mätinstrument för CSR och ett djupgående samarbete mellan samtliga inblandade aktörer för att uppnå bästa effekt för staten och lokalbefolkningen.

CSR	Håller inte alls med	Till viss del	Till stor del	Håller med
Världsbanken		X		
UNECA			X	

6. Analys

Följande text kommer att analysera, jämföra och kontrastera resultatet och koppla detta till teorin. Analysen kommer vidare att diskutera på en mer generell nivå, blicka framåt och dra slutsatser utifrån detta.

Resultatet visar överlag på den skiljelinje som finns mellan kritiska perspektiv, som Global Witness erhåller, och problemlösande perspektiv som UNECA och Världsbanken tillhör. Global Witness kritiserar både Världsbanken och UNECA för att inte angripa grundproblemen utan att de snarare letar efter kortsiktiga lösningar. Kritisk teori har överlag en hård syn på ansvarsfördelning där de menar att ansvar måste tas på en global nivå för att undvika kryphål för företag och stater. Perspektivet lägger även vikt vid att det inte ska finnas möjlighet för vissa aktörer att undgå regler och riktlinjer då samma villkor ska gälla alla aktörer för att på bästa sätt kunna uppnå global rättvisa (Dannreuther 2013:81–88). I och med att Global Witness tillhör den kritiska skolan är aktörerna för deras analys fler än de mer statsbaserade UNECA och Världsbanken, vilket kan göra att dessa aktörer får svårt att bemöta Global Witness kritik i de fall de inte lägger lika stor vikt vid att exempelvis problematisera och granska företags roll i relation till konfliktmineraler utan främst fokuserar på stater. Världsbanken har fokus på staten som enhet och den officiella sektorn samt ledare i statsapparaten. De har stor respekt för staters suveränitet och menar att den internationella marknaden inte bör störas (Bannon & Collier 2003:15). Detta innebär att huvudfokus i Världsbankens rapport inte är på civilbefolkningen i DR Kongo utan staten som enhet, något som skiljer dem från kritisk teori. UNECA innehar dock ett mer kritiskt statscentrerat perspektiv då de utgår från stater, men även synliggör och diskuterar processer inne i en stat. UNECA balanserar alltså ett statscentrerat perspektiv med kritiska inslag, och placerar sig genom att ha fler analysnivåer närmare Global Witness kritiska perspektiv. Ett exempel på detta är att UNECA kritiserar den liberala tanken om att global reglering skulle inkräkta på staters suveränitet och då detta måste vara upp till varje land att sätta upp riktlinjer för företagen som opererar där (UNECA 2011:85).

En skiljelinje i rapporterna går att se i synen på civilbefolkningen. Världsbanken nämner civilbefolkningen i sin rapport, framförallt i diskussionen kring sanktioner. Skillnaden från de två andra rapporterna är dock att Världsbanken talar om civilbefolkningen som en enhet och ett verktyg för politisk mobilisering. Både UNECA och Global Witness antar ett mer bottom-

up orienterat perspektiv och lyfter risker som minskad möjlighet till försörjning för personer knutna till småskalig gruvdrift som följd av sanktioner och certifiering (UNECA 2011:74–75; Global Witness 2009:5) medan världsbanken istället belyser risken för minskat inhemskt politiskt stöd för sanktionerna och därmed minskad möjlighet för dessa att lyckas som det främsta problemet (Winer & Roule 2003:173). Världsbanken diskuterar alltså civilbefolkningen ur ett politiskt perspektiv och inte från ett socialt och kritiskt, vilket osynliggör många av de direkta och indirekta effekter lokala grupper drabbas av genom sanktioner, en syn som skiljer dem från både Global Witness och UNECA. En tolkning skulle här kunna vara att Världsbanken som en i grunden liberal organisation har en större tilltro till individer och därför tillskriver dessa ett större aktörskap än vad exempelvis kritisk teori gör (Ericson 2014:67). Kritisk teori skulle snarare belysa att maktstrukturer är svåra för individer eller enskilda stater, framförallt i en kontext av nord-syd dimensionen, att själva bryta sig loss från (Dannreuther 2013:93–94), medan Världsbanken menar att detta är möjligt och vill främja detta arbete.

Även om det kritiska perspektivet lägger mycket av ansvaret kring hantering av konfliktmineraler på en global nivå belyses även nord-syd dimensionen i frågan. Global Witness menar exempelvis att det främst är företag utanför UNECA-området som köper konfliktmineralerna från DR Kongo, vilket gör att det ligger större ansvar på främst konsumerande nordstater och deras politiska vilja i fråga om sanktioner, certifiering och reglering av handeln (Lahiri Dutt 2006:16; Global Witness, 2009:7–8). Världsbanken belyser också nord-syd dimensionen genom att kritisera spridningen av NGO:s som får sätta agendan för CSR-standarden då de menar att det främst är organisationer med västerländska värderingar som får ta plats (Le Billion 2003:271). Det är intressant hur den typiskt post-koloniala kritiska idén som anläggs när Världsbanken diskuterar nord-syd dimensionen ovan endast belyses i deras diskussion om Global Witness och civilsamhället, men inte när det kommer till deras egen (ekonomiska) makt som en av världens mäktigaste utvecklingsorgan. NGO:s bör givetvis inte stå över granskningmekanismer som finns, men sett ur ett kritiskt perspektiv bör Världsbanken applicera samma analys och medvetenhet också kring sin egen verksamhet och organisationer med liberala grundvärden.

Resultatet visar även på en skiljelinje i synen på vad som ska ligga till grund för CSR arbete: rättigheter eller ekonomisk vinning. Här skiljer sig Global Witness från både UNECA och Världsbanken. Global Witness förespråkar mer tvingande åtgärder då de menar att frivilligt

arbete som CSR inte ska grundas i en analys om vad som är lukrativt utan i grundläggande rättigheter för människor i länder som DR Kongo (Global Witness 2009:62). Både Världsbanken och UNECA ser snarare positivt på att företag är mer motiverade att jobba med CSR idag då det går att tjäna på det (Le Billion, 2003, 257–258; UNECA 2011:86). Problemet blir då, menar Global Witness, att företag inte är motiverade till att göra mer än vad deras kunder kräver just för tillfället; en syn som framgår i de korrespondenser med företag som Global Witness fört (Global Witness 2009:62). UNECA har i en positiv inställning till CSR-arbete men delar till viss del Global Witness kritiska linje och menar att det finns en risk att företag inte jobbar med hållbarhetsfrågor från grunden utan jobbar utefter de hållbarhetsfrågor som efterfrågas.

Det är dock viktigt att förtydliga att skillnaderna i diskussionen i stycket ovan handlar om nyanser, och att ingen av organisationerna har en helt fast ståndpunkt i alla frågor. Till exempel kompliceras Världsbankens position i frågor om certifiering och CSR av en dubbeltydig ståndpunkt inom båda områdena. Gällande certifiering menar Världsbanken att dessa ska vara frivilliga för att inte hindra marknaden. Intressant blir här att jämföra denna ståndpunkt med Världsbankens senare diskussion kring CSR, och hur de argumenterar för att detta arbete bör vara mer reglerat, tvingande och ske på global nivå så att det inte ska finnas kryphål för företag samt att frivilligt CCI/CSR riskerar att bli ett enkelt alternativ till en ordentlig internationell lagstiftning på området (Le Billion 2003:262). En tankegång som har likheter med grundantaganden i kritisk teori. Världsbankens argumentation mot tvingande certifieringar grundar sig i åsikten att det är negativt att dessa kan hindra marknaden, och frågan uppstår här varför samma argument inte används gällande tvingande CSR-åtgärder. Vad är det som gör att global reglering ses som positivt gällande CSR och inte för certifiering?

En annan intressant aspekt för analys är aktörernas syn på kompromisser. Ovanstående resultat belyser hur kritisk teori och kritiska aktörer kan anses ha en tendens att enbart vara kritiska och därmed ha en negativ inställning till kompromisser. Det kritiska perspektivet skulle här argumentera för att det är den enda vägen mot global rättvisa att stå fast vid en djupgående kritik av samhälls- och maktstrukturer (Dannreuther 2013:93–94), medan liberala aktörer skulle anta en mer pragmatisk inställning och vara mer villiga att kompromissa kring frågor som ansvarsfördelning och lösningar. Detta kan exemplifieras av Global Witness kritiska inställning till det regionala certifieringsinitiativet Lusaka Protocol som de menar inte

adresserat grundproblemen med konfliktmineraler tillräckligt (Global Witness 2009:85). Det går då att se att organisationen med stöd av kritisk teori menar att de kritiska grundvärdena inte bör utmanas till förmån för flexibilitet och regionalism (före globala regler) och vad de menar är kompromisser men som UNECA förespråkar (UNECA 2011: 58). I och med att Världsbankens rapport skrevs år 2003, innan Lusaka Protokoll fanns, kan uppsatsen inte med fullständig säkerhet säga exakt hur Världsbanken värderat initiativet. Det finns dock anledning att tro att de skulle förespråka det, eftersom det uppfyller många av Världsbankens kriterier; ett regionalt initiativ med stark jurisdiktion (Le Billion 2003:224). Resultatet ovan visat att inget av synsätten om kompromisser versus att hålla fast i kritiska grundvärderingar saknar grund, då det både getts exempel på att rapporter om att hela 85 gruvbolag i Kongo frångått riktlinjer men att detta sedan knappt fått några konsekvenser varken på FN-nivå eller i företagens hemstater (Le Billion 2003:263) och att avslöjanden om arbetsförhållanden i Kongo lett till att några av världens största inköpare av coltan slutat handla därifrån (Le Billion 2003:267).

En annan intressant aspekt av resultatet är hur den kritiska teorin och Global Witness genomgående balanserar mellan två av sina kärnvärden; dels att sträva efter globalt jämlik rättvisa, och dels att anpassa åtgärder till lokal kontext. Exempel på detta är när Global Witness för ett kritiskt resonemang om att certifieringar riskerar att befästa strukturen av att stora företag är de enda legitima aktörerna (Lahiri Dutt 2006:16–17). I UNECA:s rapport läggs stor vikt vid småskalig gruvdrift för att undvika just detta eftersom att de delar det kritiska synen på att detta är problematiskt. UNECA vill uttryckligen inte heller ha företag med låg etisk standard i svaga stater som DR Kongo utan reglera bort dessa genom höga certifieringskrav (UNECA 2011:50). Ytterligare exempel på UNECA:s kritiska syn är att de menar även att sanktioner mot mineralhandel måste utformas på ett sätt som inte skadar småskalig gruvdrift av lokalbefolkning, en fråga som även Global Witness driver.

Avvägningen mellan globalt och lokalt är något som i viss mån Världsbanken men framförallt UNECA försöker inkorporera i sina rapporter trots att de fokuserar på ekonomiska värden, vilket visas av att kategorin 'håller inte alls med' i analys-schemat inte använts en enda gång. UNECA, och till liten utsträckning också Världsbanken, omvandlar denna till praktik och kompromisser och UNECA placerar sig i en mittenposition mellan problemlösande och kritiska perspektiv, vilket tyder på att dessa i praktiken inte behöver vara dikotomiskt uteslutande.

7. Slutsats

Genom en kvalitativ idéanalys av aktörernas rapporter gällande sanktioner, certifieringar och CSR samt ansvarsfördelningen av detta har uppsatsen visat upp ett komplext resultat med spänningar mellan kritiska och problemlösande perspektiv, men också på att det inte alltid finns en dikotomi mellan dessa. En skiljelinje finns också i synen kring frivillighet och tvång, samt kring staten och företag där grundproblematiken kan sägas vara ansvarsfördelningen av arbetet. Global Witness och Världsbanken står längst ifrån varandra av de tre organisationerna i förhållande till sanktioner, certifiering och CSR. Världsbanken är inte uteslutande problemlösande, men kombinerar inte i samma utsträckning som UNECA en problemlösande grund med kritiska inslag. Resultatet och efterföljande analys har också belyst hur både Världsbanken och UNECA uppmärksammar bristen av politisk vilja i frågor gällande genomföring eller förbättra av hanteringen av konfliktmineraler, något som även är en kärnfråga för kritisk teori och Global Witness. Synen på ansvarsfördelning går isär mellan de olika organisationerna och en tydlig skiljelinje går att utläsa mellan synen på tvingande åtgärder i både CSR, certifiering och sanktioner. Även viljan att kompromissa med grundvärden är en tydlig vattendelare då UNECA och Världsbanken är mer pragmatiska medan Global Witness värdesätter att stå fast vid sina grundvärderingar. Vidare hade det varit intressant att undersöka hur dessa relativt långtgående skillnader i synsätt gällande ansvarsfördelning inverkat på implementeringen av aktörernas arbete i DR Kongo, och om detta fått negativa konsekvenser för arbetets grad av effektivitet.

Referenser

Backman, Jarl. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Bannon, Ian, Paul Collier (2003). *Natural Resources and Conflict: What we can do*. I

Bannon, Ian och Collier, Paul (red.) *Natural resources and violent conflicts - Options and actions*. Washington D.C: Världsbanken. Sid. 1–16.

Beckman, Ludvig (2005). *Grundbok i idéanalys: det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santerus förlag.

Bergström, Göran, Per-Anders Svärd (2018). *Idé- och ideologianalys*. I Boréus, Kristina, Göran Bergström (red.). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur. Sid. 125–168.

Boréus, Kristina, Göran Bergström (2018). *Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. I Boréus, Kristina, Göran Bergström (red.). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur. Sid. 15–44.

Boréus, Kristina, Sebastian Kohl (2018). *Innehållsanalys*. I Boréus, Kristina, Göran Bergström (red.). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur. Sid. 45–85.

Crossin, Corene, Gavin Hayman, Simon Taylor (2003). *Where did it come from? Commodity tracking systems*. I Bannon, Ian och Collier, Paul (red.) *Natural resources and violent conflicts - Options and actions*. Washington D.C: Världsbanken. Sid. 97-160.

Dannreuter, Roland. 2013. "Geopolitics and International Relations of Resources" i Dannreuther, Roland–Ostrowski, Wojciech (red.) 2013. *Global Resources; Conflict and Cooperation*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. Sid: 79–97.

Ericsson, Magnus, 2014 "Liberalism" i Gustavsson, Jakob & Tallberg, Jonas (red.) 2014. *Internationella relationer* (3:e upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Deligiannis, Tom, 2013. "The evaluation of qualitative environment-conflict research: moving towards consensus" i Floyd, Rita – Matthew, Richard A. (red.), 2013. *Environmental Security*. London: Routledge.

De Soysa, Indra. 2013. "Environmental security and the resource curse" i Floyd, Rita – Matthew, Richard A. (red.), 2013. *Environmental Security*. London: Routledge.

Global Witness (2009). *Faced with a gun, what can you do? War and the militarisation of mining in eastern Congo*. London: Global Witness.

Global Witness (2017). 25 Years of creating change. Global Witness.

URL:<https://www.globalwitness.org/sv/about-us/25-years-creating-change/> Hämtad: 2019-01-05.

Lahiri Dutt, Kuntala. 2006. "“May God Give Us Chaos, So That We Can Plunder”: A critique of ‘resource curse’ and conflict theories" *Development*, 49(3), pp. 14–21.

Le Billion, Philippe (2003). Getting it done: Instruments of enforcement. I Bannon, Ian och Collier, Paul (red.) *Natural resources and violent conflicts - Options and actions*. Washington D.C: Världsbanken. Sid. 215-286.

Nationalencyklopedin (2019a). *Kongo*. URL:

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kongo> Hämtad 2019-01-05.

Nationalencyklopedin (2019b). *Hermeneutik*.

URL: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hermeneutik> Hämtad 2019-01-12.

Swanson, Philip, Mai Oldgard, Leiv Lunde (2003). Who gets the money? Reporting resource revenues. I Bannon, Ian och Collier, Paul (red.) *Natural resources and violent conflicts - Options and actions*. Washington D.C: Världsbanken. Sid. 43-96.

UCDP (2018). *DR Congo (Zaire)*. Uppsala Conflict Data Program. URL:

<http://ucdp.uu.se/#country/490> Hämtad: 2019-01-05.

UNECA (2011). *Minerals and Africa's development: The international study group report on Africa's mineral regimes*. Addis Ababa: United Nations Economic Commission for Africa.

Winer, Jonathan M., Roule, Triffin J. (2003). Follow the money: The finance of illicit resource extraction. I Bannon, Ian och Collier, Paul (red.) *Natural resources and violent conflicts - Options and actions*. Washington D.C: Världsbanken. Sid. 161–214.